

بررسی ساختار، میزان تولید و بازار فروش گلخانه‌های تولیدکننده گل شاخه بریده رز دو شهرستان اندیمشک و دزفول در استان خوزستان

عارف کرکی^{۱*} و محمدرضا صالحی سلمی^۲

^{۱*} دانش‌آموخته کارشناسی ارشد گیاهان زینتی دانشکده کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، ایران

^۲ دانشیار گروه مهندسی و علوم باغبانی دانشکده کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، ایران

*نویسنده مسئول: a.korki@yahoo.com

چکیده

در سرزمین پهناور ایران استعدادهای زیادی در بخش‌های کشاورزی و معدنی نهفته است که شناخت دقیق این استعدادها، برنامه‌ریزی برای بهره‌برداری رساندن توانایی‌های بالقوه و توجه به نیازهای بازارهای جهانی می‌تواند در تداوم رشد اقتصادی و توسعه پایدار مؤثر باشد. کشاورزی دارای نقش عمده‌ای به‌خصوص در اقتصاد کشورهای درحال توسعه می‌باشد. اقلیم‌های متنوع آب و هوایی، مزیت‌های نسبی و جهانی کشورهای درحال توسعه در زمینه کشاورزی، تأمین امنیت غذایی و دستیابی به توسعه پایدار، لزوم توسعه کشاورزی نظام‌مند را روشن می‌سازد. پرورش گل از جمله فعالیت‌های کشاورزی است که به لحاظ نیازهای فیزیولوژیک با گستره وسیعی از شرایط محیطی دارای سازگاری است و به لحاظ نیازمندی به منابع پایه نیز چندان محصول پرتوقعی نیست. پژوهش حاضر به منظور بررسی شرایط و خصوصیات گلخانه‌های تولیدکننده گل شاخه بریده رز از جمله میزان تحصیلات افراد، نوع سیستم سرمایشی و گرمایشی، پوشش گلخانه، سموم مورد استفاده، نحوه آبیاری، بازار فروش، حجم تولید سالانه گل شاخه بریده رز، دو شهرستان اندیمشک و دزفول واقع در استان خوزستان می‌پردازد. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که نایلون پوشش اصلی گلخانه‌های این دو شهر، بخاری سیستم اصلی گرمایشی گلخانه‌های اندیمشک و نایلون سیستم گرمایشی گلخانه‌های دزفول، آبیاری به روش ثقلی برای گلخانه‌های اندیمشک و آبیاری جوی و پشته عمده سیستم آبیاری گلخانه‌های دزفول، پوشش گلخانه‌های اندیمشک پلاستیکی و پلاستیکی چوبی و پوشش گلخانه‌های دزفول عمدتاً پلاستیکی بود. میانگین سواد تولیدکنندگان اندیمشک دیپلم و برای تولیدکنندگان دزفول سیکل بود. بررسی‌ها نشان داد که بازار فروش محصولات تولیدی دو شهر هم‌جوار بازار محلی و بازار تهران می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: بازار فروش، پوشش، سرمایش، گرمایش، گلخانه

مقدمه

ایجاد گلخانه‌ها برای تولید محصولات کشاورزی به دلیل امکان کنترل عوامل تأثیرگذار محیطی همچون تغییرات دمایی، امکان کشت محصول در هر منطقه آب و هوایی، کنترل آفات و بیماری‌ها، جلوگیری از پدیده‌های سرمازدگی و گرم‌زدگی و همچنین استفاده بهینه از آب و خاک، راندمان بالای تولید و دوام محصولات پس از برداشت، امکان کاربرد مناسب کود و سم و در نهایت تولید در خارج از شرایط زمانی جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده و در سال‌های اخیر رو به گسترش بوده است (پاشایی و همکاران، ۱۳۸۵). در کشور ایران، سطح زیر کشت محصولات گلخانه‌ای ۹۶۱۵/۹ هکتار می‌باشد که از این میزان ۶۸۵۱/۶ هکتار زیر کشت محصولات سبزی و صیفی‌جات، ۲۵۲ هکتار زیر کشت توت‌فرنگی و مابقی به گل و گیاهان زینتی و دارویی اختصاص دارد که سالیانه میزان ۱۶۳۸۴۸۹/۹ تن محصولات گلخانه‌ای در کشور تولید می‌شود (بی‌نام، ۱۳۹۳). در اصل، گلخانه‌های تجاری باهدف تولید انبوه، پایدار اقتصادی انواع گیاهان زینتی، سبزی‌ها، صیفی‌جات و میوه‌ها ساخته و بهره‌برداری می‌شوند (زارعی و همکاران، ۱۳۸۷). برای آماده شدن شرایط محیطی مناسب در داخل گلخانه‌ها، گرینش محل مناسب، نوع سازه، پوشش و وسیله‌های به‌کاررفته در آن‌ها، نهاده‌های تولیدی به کار گرفته‌شده، مدیریت اعمال‌شده در جریان تولید، چگونگی بهره‌برداری از گلخانه‌ها و نیز بازار رسانی محصول‌های تولیدشده اهمیت اساسی دارند (زارعی و مؤمنی، ۱۳۹۵). در سرزمین پهناور ایران به‌طور خدادادی استعدادهای زیادی

در بخش‌های کشاورزی و معدنی نهفته است که شناخت دقیق این استعدادها، برنامه‌ریزی برای بهره‌برداری رساندن توانایی‌های بالقوه و توجه به نیازهای بازارهای جهانی می‌تواند در تداوم رشد اقتصادی و توسعه پایدار مؤثر باشد. کشاورزی دارای نقش عمده‌ای به خصوص در اقتصاد کشورهای در حال توسعه می‌باشد. همچنین توسعه کشاورزی سهم مهمی در غلبه بر فقر دارد. اقلیم‌های متنوع آب و هوایی، مزیت‌های نسبی و جهانی کشورهای در حال توسعه در زمینه کشاورزی، تأمین امنیت غذایی و دستیابی به توسعه پایدار، لزوم توسعه کشاورزی نظام‌مند را روشن می‌سازد. همچنین به دلیل پیوندهایی که بخش کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصادی دارد، لازمه شکوفایی اقتصاد کشور و توسعه بخش‌های روستایی و غیر کشاورزی، سرمایه‌گذاری و توسعه در بخش کشاورزی می‌باشد (یاوری و فاضل بیگی، ۱۳۸۹). نواحی روستایی به‌ویژه از طریق تولیدات کشاورزی نقش مهمی در اقتصاد ملی دارند. رشد بخش کشاورزی در سال‌های اخیر نشان‌دهنده وجود ظرفیت‌های بالقوه این بخش برای افزایش تولید و توسعه افزون‌تر می‌باشد دستاوردهای بخش کشاورزی برای اقتصاد ملی در شرایطی است که سهم این بخش از کل منابع سرمایه‌گذاری شده همواره کمتر از ۶ درصد بوده است (یاوری و فاضل بیگی، ۱۳۸۹). در بخش صادرات سهم عمده کالاهای غیرنفتی صادراتی ما مربوط به کشاورزی است و در حال حاضر نقش بسیار مهمی از صادرات غیرنفتی را بخش کشاورزی ایفا می‌کند (آسایش، ۱۳۷۴). پرورش گل از جمله فعالیت‌های کشاورزی است که به لحاظ نیازهای فیزیولوژیک با گستره وسیعی از شرایط محیطی دارای سازگاری است و به لحاظ نیازمندی به منابع پایه نیز چندان محصول پرتوقعی نیست. گذشته از این علاوه بر این فعالیت‌های جانبی اشتغال‌زا و سودآوری که با این فعالیت زراعی مرتبط است، امکان پرداختن به آن در مقیاس‌های متنوع می‌تواند مشارکت اقشار ضعیف‌تر و کشاورزان کم‌زمین‌تر را نیز در پی داشته باشد. با توجه به مطالب بیان‌شده پژوهش حاضر به‌منظور بررسی شرایط و خصوصیات گلخانه‌های تولیدکننده گل شاخه بریده رز از جمله میزان تحصیلات افراد، نوع سیستم سرمایشی و گرمایشی، پوشش گلخانه، سموم مورد استفاده، نحوه آبیاری، اندام تکثیری، بازار فروش، حجم تولید سالانه گل شاخه بریده رز، دو شهرستان اندیمشک و دزفول واقع در استان خوزستان انجام گردیده است تا بتوانیم اطلاعاتی جامع در این خصوص را در اختیار علاقه‌مندان به بحث گلخانه‌ها قرار دهیم.

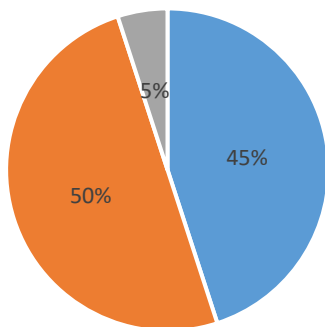
مواد و روش‌ها

شهرستان اندیمشک بین ۴۸ درجه، ۵۴ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۴۷ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ و ۳۲ درجه و ۱۶ دقیقه تا ۳۳ درجه و یک دقیقه عرض شمالی از خط استوا در غرب استان خوزستان واقع گردیده است. شهرستان اندیمشک از شرق به شهرستان دزفول، از جنوب و جنوب غربی به شهرستان شوش، از غرب به شهرستان دهلران در استان ایلام و از شمال به شهرستان خرم‌آباد استان لرستان محدود می‌گردد. مساحت این شهرستان ۳۱۲۰/۵ کیلومتر مربع است که ۴/۹ درصد از مساحت استان را شامل می‌شود و از نظر وسعت یازدهمین شهرستان استان خوزستان است که جمعیت این شهرستان حدود ۱۶۰ هزار نفر می‌باشد. شهرستان دزفول با مساحت ۴۷۶۲ کیلومتر مربع بین ۴۸ درجه و ۲۰ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۳۱ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ قرار گرفته است و بین ۳۲ درجه و ۷۵ دقیقه عرض شمالی از خط استوا قرار گرفته است. شهرستان دزفول از شمال به استان لرستان، از غرب به شهرستان اندیمشک، از شرق به استان چهارمحال بختیاری، از جنوب شرق به شهرستان مسجدسلیمان، از جنوب به شهرستان شوشتر و شهرستان گتوند و از جنوب غرب به شهرستان شوش محدود می‌شود. طبق آمار جمعیت این شهرستان حدود ۴۴۵ هزار نفر می‌باشد. دو شهرستان اندیمشک و دزفول از قطب‌های کشاورزی استان خوزستان به حساب می‌آیند که نقش مهمی در تولید انواع مختلف محصولات کشاورزی در کشور را ایفا می‌کنند. جامعه آماری در این پژوهش گلخانه‌های تولید گل رز در این دو شهرستان می‌باشد که داده‌های آن به صورت مصاحبه حضوری با تولیدکنندگان و آمار جهاد کشاورزی صورت گرفته است. در این پژوهش میزان تحصیلات افراد، نوع سیستم سرمایشی و گرمایشی، پوشش گلخانه، سموم مورد استفاده، نحوه آبیاری، اندام تکثیری، بازار فروش، حجم تولید سالانه گل شاخه بریده رز مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بحث و نتیجه

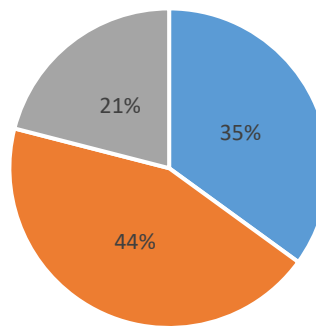
با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر طبق بررسی‌های صورت گرفته (نمودار ۱ و ۲)، سیستم سرمایشی گلخانه‌های شهرستان دزفول در مقایسه با شهرستان اندیمشک مشخص گردید که ۴۵ درصد از گلخانه‌های اندیمشک و ۳۵ درصد از گلخانه‌های دزفول از سیستم فن و پد استفاده می‌کنند. استفاده از پوشش نایلون ۵۰ درصد از گلخانه‌های اندیمشک و ۴۴ درصد از گلخانه‌های دزفول انجام می‌شود. همچنین مشخص گردید که ۵ درصد از گلخانه‌های اندیمشک و ۲۱ درصد از گلخانه‌های دزفول بدون سیستم سرمایشی اداره می‌شوند.

نمودار ۲. سیستم سرمایشی گلخانه‌های اندیمشک

بدون سیستم ■ نایلون ■ فن و پد

نمودار ۱. سیستم سرمایشی گلخانه‌های دزفول

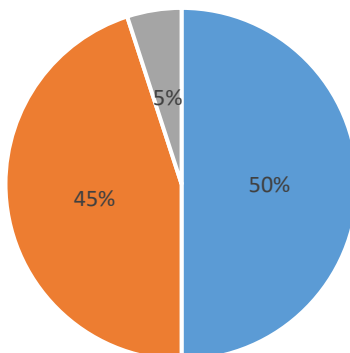

بدون سیستم ■ نایلون ■ فن و پد

نمودار ۱ و ۲. بررسی سیستم سرمایشی گلخانه‌های دزفول و اندیمشک

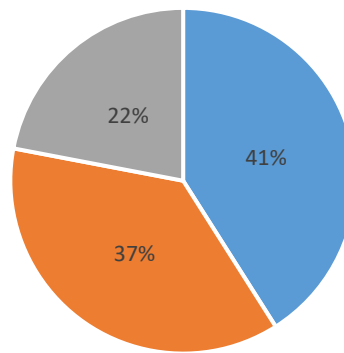
با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر طبق بررسی‌های صورت گرفته (نمودار ۳ و ۴)، سیستم گرمایشی گلخانه‌های شهرستان دزفول در مقایسه با شهرستان اندیمشک مشخص گردید که ۵۰ درصد از گلخانه‌های اندیمشک و ۴۱ درصد از گلخانه‌های دزفول از سیستم گرمایشی بخاری استفاده می‌کنند. از لحاظ استفاده از پوشش نایلون برای گرمایش گلخانه‌ها ۴۵ درصد از گلخانه‌های اندیمشک و ۳۷ درصد از گلخانه‌های دزفول به این شکل گرمای موردنیاز گلخانه را تأمین می‌کنند. همچنین بررسی‌های صورت گرفته نشان داد که ۵ درصد از گلخانه‌های اندیمشک و ۲۲ درصد از گلخانه‌های دزفول فاقد سیستم گرمایش می‌باشند.

نمودار ۴. سیستم گرمایشی گلخانه‌های اندیمشک

بدون سیستم ■ نایلون ■ بخاری

نمودار ۳. سیستم گرمایشی گلخانه‌های دزفول

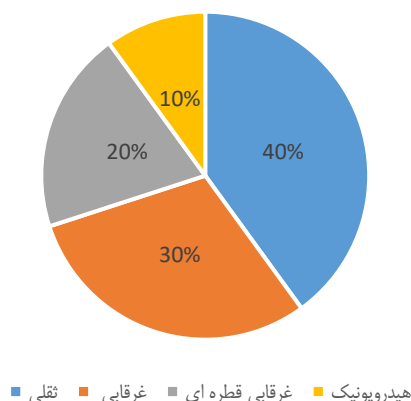

ندارد ■ نایلون ■ بخاری

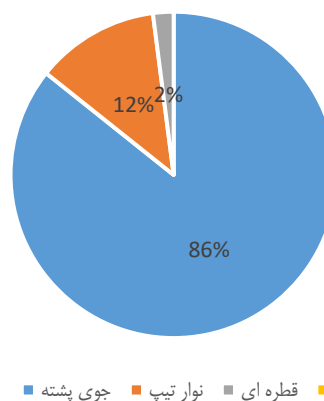
نمودار ۳ و ۴. بررسی سیستم گرمایشی گلخانه‌های دزفول و اندیمشک

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر طبق بررسی‌های صورت گرفته (نمودار ۵ و ۶) مشخص گردید که ۴۰ درصد گلخانه‌های شهرستان اندیمشک از سیستم آبیاری ثقلی، ۳۰ درصد از سیستم آبیاری غرقابی، ۲۰ درصد از سیستم آبیاری غرقابی، قطره‌ای و ۱۰ درصد از سیستم آبیاری هیدروپونیک استفاده می‌کنند (نمودار ۶). همچنین مشخص گردید که ۸۶ درصد از گلخانه شهرستان دزفول از سیستم آبیاری جوی پشته، ۱۲ درصد سیستم آبیاری نوار تیپ و ۲ درصد از سیستم آبیاری قطره‌ای برای آبیاری بوته‌های گل رز تولیدی خود استفاده می‌کنند.

نمودار ۶. سیستم آبیاری گلخانه‌های اندیمشک

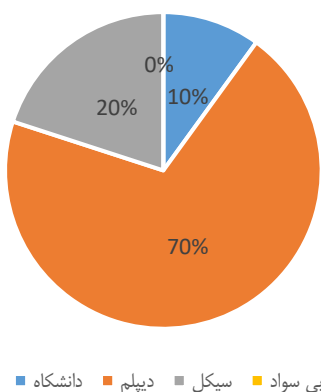
نمودار ۵. سیستم آبیاری گلخانه‌های دزفول

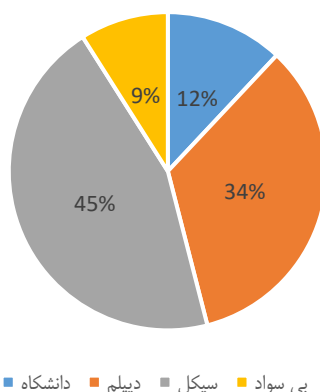
نمودار ۵ و ۶. بررسی سیستم آبیاری گلخانه‌های دزفول و اندیمشک

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر طبق بررسی‌های صورت گرفته (نمودار ۷ و ۸) مشخص گردید که ۱۰ درصد از تولیدکنندگان شهرستان اندیمشک و ۱۲ درصد از تولیدکنندگان گلخانه‌های شهرستان دزفول دارای تحصیلات دانشگاهی هستند. همچنین تحقیقات صورت گرفته نشان داد که ۷۰ درصد از تولیدکنندگان شهرستان اندیمشک و ۳۴ درصد از تولیدکنندگان گلخانه‌های شهرستان دزفول دارای مدرک دیپلم بوده و فاقد تحصیلات دانشگاهی می‌باشند. ۲۰ درصد از تولیدکنندگان شهرستان اندیمشک و ۴۵ درصد از تولیدکنندگان گلخانه‌های شهرستان دزفول دارای مدرک سیکل بودند. همچنین ۹ درصد از گلخانه دارهای شهرستان دزفول بی‌سواد بوده که این درصد برای گلخانه دارهای شهرستان اندیمشک صفر بود.

نمودار ۸. میزان تحصیلات تولیدکنندگان اندیمشک

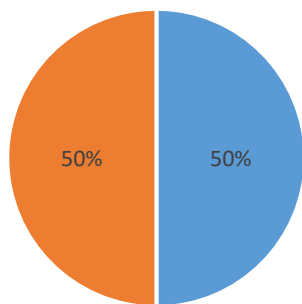
نمودار ۷. میزان تحصیلات تولیدکنندگان دزفول

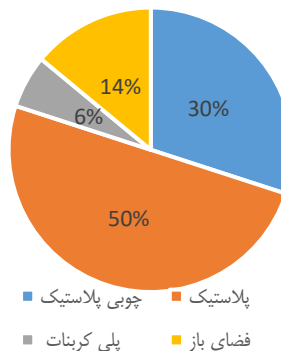
نمودار ۷ و ۸. بررسی میزان تحصیلات تولیدکنندگان گلخانه‌های دزفول و اندیمشک

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده مطابق نمودار ۹ و ۱۰ مشخص گردید که ۵۰ درصد گلخانه‌های اندیمشک و دزفول دارای پوشش پلاستیکی هستند. همچنین ۵۰ درصد گلخانه‌های تولید گل شاخه بریده رز اندیمشک و ۳۰ درصد گل شاخه بریده رز دزفول دارای پوشش پلاستیکی و چوبی هستند. همچنین به ترتیب ۶ درصد و ۱۴ درصد گلخانه‌های تولید گل شاخه بریده رز دزفول دارای پوشش پلی کربنات و فضای باز هستند.

نمودار ۱۰. نوع پوشش گلخانه‌های اندیمشک

نمودار ۹. نوع پوشش گلخانه‌های دزفول

نمودار ۹ و ۱۰. بررسی نوع پوشش گلخانه‌های دزفول و اندیمشک

با توجه به تحقیقات صورت گرفته تولیدکنندگان گل شاخه بریده رز در شهرستان اندیمشک از کودهای اوره-فسفات-پتاس-میکرو، کود حیوانی-پتاس-فسفات-آهن و کود حیوانی-سولفات دی آمونیوم استفاده می‌کنند. همچنین گلخانه‌های تولیدکننده گل شاخه بریده رز در شهرستان دزفول عمدتاً از کودهای اوره-پتاس-فسفات-کود مرغی، نیترات کلسیم، ماکرو-هیومیک اسید-آهن و نیترات کلسیم - پتاسیم - منو پتاسیم فسفات جهت تولید گل بریده رز استفاده می‌کنند. عمده بازار فروش گل‌های شاخه بریده رز تولیدی توسط گلخانه‌های این دو شهرستان را بازار فروش محلی و بازار فروش تهران تشکیل می‌دهند و صادرات آن‌ها از طریق بازار تهران صورت می‌پذیرد. با توجه به بررسی صورت گرفته مشخص گردید که میانگین سالیانه تولید گل شاخه بریده در هکتار گلخانه‌های تولید گل رز شهرستان اندیمشک ۱۲۰ هزار عدد می‌باشد و میانگین سالیانه تولید گل شاخه بریده رز در شهرستان دزفول ۱۳۰ هزار عدد در هکتار می‌باشد.

نتیجه‌گیری کلی

نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که نایلون پوشش اصلی گلخانه‌های این دو شهر، بخاری سیستم اصلی گرمایشی گلخانه‌های اندیمشک و نایلون سیستم گرمایشی گلخانه‌های دزفول، آبیاری به روش ثقلی برای گلخانه‌های اندیمشک و آبیاری جوی و پشته عمده سیستم آبیاری گلخانه‌های دزفول، پوشش گلخانه‌های اندیمشک پلاستیکی و پلاستیکی چوبی و پوشش گلخانه‌های دزفول عمدتاً پلاستیک بود. میانگین سواد تولیدکنندگان اندیمشک دیپلم و برای تولیدکنندگان دزفول سیکل بود. بررسی‌ها نشان داد که بازار فروش محصولات تولیدی دو شهر هم‌جوار بازار محلی و بازار تهران می‌باشد.

منابع

آسایش، ح. و مشیری، س. ر. ۱۳۸۴. روش‌شناختی و تکنیک‌های تحقیق علمی در علوم انسانی با تأکید بر جغرافیا، چاپ دوم، تهران، قومس بی نام. ۱۳۹۳. آمارنامه‌ی سازمان جهادکشاورزی استان البرز
پاشایی، ف.، رحمتی، م.، پاشایی، پ. ب. ۱۳۸۵. بررسی و تعیین میزان مصرف انرژی برای تولید گوجه فرنگی گلخانه‌ای در گلخانه‌های استان کرمانشاه، پنجمین کنگره ملی مهندسی ماشین‌های کشاورزی و مکانیزاسیون، مشهد، صص ۹۱-۷۹.

زارعی، ق.، دهقانی، ح.، بنی عامری، ا.، عابدی، م.، بصیرت، ر.، فامیل مومن، ع.، جعفری، م.، شرافتی، ک.، پالوج، ع.، ا.، م.م. نخجوانی، م.م. و حیدری، ن. ۱۳۸۷. برنامه راهبردی تحقیقات گلخانه، گزارش شماره ۸۷/۶۵۸ موسسه تحقیقات فنی و مهندسی کشاورزی، ۴۷۸ صفحه. زارعی، ق. و مومنی، د. ۱۳۹۵. راهنمای جامع مکان یابی برای احداث گلخانه‌ها. موسسه تحقیقات فنی و مهندسی کشاورزی، ۷۸ صفحه. یآوری، غ.، فاضل بیگی، م. ۱۳۸۹. اقتصاد ایران با تکیه بر روستا، چاپ اول، تهران، دانشگاه پیام نور

Investigating the structure, production and sales market of greenhouses producing cut flowers in Andimeshk and Dezful cities in Khuzestan province

Aref Korki^{1*}, Mohamadreza Salehi Salmi²

^{1*}Master of Science of Floriculture, Department of Horticultural Science, Faculty of Agriculture, Agricultural Sciences and Natural Resources University of Khuzestan, Iran
²Associate Professor, Department of Horticultural Science, Faculty of Agriculture, Agricultural Sciences and Natural Resources University of Khuzestan, Iran

Abstract

In the vast land of Iran, there are many God-given talents in the agricultural and mining sectors, and accurate knowledge of these talents, planning to exploit potential capabilities and meeting the needs of global markets can be effective in sustaining economic growth and sustainable development. Agriculture has a special role in the economies of developing countries, diverse climates, comparative and global advantages of developing countries in the field of agriculture, food security and achieving sustainable development, highlight the need for systematic agricultural development. Flower cultivation is one of the agricultural activities that is adapted to a wide range of environmental conditions in terms of physiological needs and is not a very promising product in terms of the need for basic resources. The present study was conducted to investigate the conditions and characteristics of greenhouses producing rose cut flowers, including the level of education of individuals, type of cooling and heating system, greenhouse cover, pesticides used, irrigation method, sales market, annual production of cut rose, Andimeshk and Dezful. The results showed that nylon is the main cover of greenhouses in these two cities, heater is the main heating system of Andimeshk greenhouses and nylon is the heating system of greenhouses in Dezful, gravity irrigation for Andimeshk greenhouses and atmospheric irrigation and the main stack of irrigation system. The cover of Andimeshk greenhouses was plastic and wood plastic and the cover of Dezful greenhouses was mainly plastic. The average literacy of Andimeshk producers was a diploma and for Dezful producers it was a cycle. Studies showed that the market for the products of the two cities is adjacent to the local market and the Tehran market.

Keywords: coatings, cooling, greenhouses, heating, Market for sales